

ВІДГУК

Ярошенко Ольги Григорівни
на дисертаційне дослідження
АНІЧКІНОЇ ОЛЕНИ ВАСИЛІВНИ

**«Формування вмінь проведення хімічного експерименту в школі
майбутніми вчителями природничих дисциплін»,**

представлене на здобуття наукового ступеня кандидата
педагогічних наук за спеціальністю

13.00.02 – теорія та методика навчання (хімія)

Вивчення рукопису та автореферату дисертації О.В. Анічкиної дозволило з'ясувати та оцінити актуальність теми дослідження, обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих здобувачем, їх достовірність і новизну, повноту висвітлення результатів у публікаціях, відповідність дисертації й автореферату вимогам «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника».

Актуальність обраної теми

Актуальність обраної теми очевидна й незаперечна, тому що хімічний експеримент в усі часи належав до провідних методів й водночас до важливих засобів навчання хімії в середній та вищій школі.

У зв'язку з упровадженням ступеневої освіти та приєднанням України до Болонського процесу умови підготовки майбутнього вчителя хімії зазнали суттєвих змістових і процесуальних змін, тому в теорії та методиці навчання хімії постала необхідність дослідити, як і наскільки ефективно відбувається в сучасних ВНЗ формування у майбутніх учителів природничих дисциплін

уміння реалізовувати програмні вимоги щодо шкільного хімічного експерименту.

У теорії та методиці навчання хімії періоду незалежності нашої держави помітним явищем стали дослідження А.К. Грабового та Н.А. Прибори, пов'язані із шкільним хімічним експериментом та методичною підготовкою студентів до використання хімічного експерименту як методу і засобу навчання хімії. Результати першого дослідника доведені до рівня монографії, а результати другого – до захисту кандидатської дисертації.

О.В. Анічкіна стала продовжувачем цього напрямку методичних розвідок, обравши у якості предмета дослідження зміст, форми, методи й умови формування у майбутнього вчителя умінь організації та проведення шкільного хімічного експерименту. З огляду на це та через відсутність цілісних досліджень, предметом яких було б формування у майбутніх учителів умінь проведення хімічного експерименту в школі, дослідження за обраною О.В. Анічкіною темою вважаю затребуваним і своєчасним.

*Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків
і рекомендацій, сформульованих у дисертації.*

Щодо першого, то тут варто відзначити, що дисертантка послідовно і різнобічно обґрунтовує усі положення, як сформульовані на підставі порівняльного аналізу літературних джерел, так і результатів, одержаних у процесі проведення педагогічного експерименту. Описова форма обґрунтованої дисертанткою експериментальної методики підкріплена розробкою моделі. На належному рівні здійснено обґрунтування педагогічних умов формування у майбутнього вчителя умінь організації та проведення шкільного хімічного експерименту, зроблено висновки щодо їх ефективності у підготовці студентів до проведення хімічного експерименту в школі.

Сформульована та розкрита в рукописі дисертації методика формування вмінь проведення хімічного експерименту в школі майбутніми вчителями природничих дисциплін, розроблене для цього дисертанткою навчально-методичне забезпечення не потребує доопрацювання, щоб бути рекомендованими для використання іншими ВНЗ.

Дослідження імпонує тим, що наукові положення та висновки в рецензованому рукописі сформульовані на підставі порівняльного аналізу широкої джерельної бази, різнобічного аналізу практики підготовки майбутніх учителів у педагогічних ВНЗ, результатів формувального етапу педагогічного експерименту, у якому від початку й до завершення дисертантка брала безпосередню участь.

Одержані результати мають реальне впровадження в освітню практику вищої школи, про що свідчать довідки про впровадження.

Достовірність і новизна наукових положень, висновків і рекомендацій.

Достовірність теоретичних положень та отриманих практичних результатів дисертаційного дослідження О.В. Анічкіної не викликають жодних сумнівів, оскільки вони зроблені з використанням комплексу взаємопов'язаних дослідницьких методів, на основі всебічного аналізу різнопланової джерельної бази, підкріплені належним рівнем теоретичних узагальнень, аналізом результатів педагогічного експерименту. Достовірність одержаних результатів підтверджено також за допомогою статистичних методів з повним наведенням у додатках виконаних обчислень та одержаних значень.

Дисертаційне дослідження О.В. Анічкіної має належний рівень наукової новизни, що відповідає таким трьом рівням: одержано вперше, набуло подальшого розвитку, удосконалено. *Що саме* стосується кожної позиції, дисертантка конкретно зазначила у відповідній рубриці Вступу. Тому повторюватись не буду, лише зазначу, що наведені формулювання не тільки

презентують новизну, але й розкривають її сутність, що не завжди буває у дисертаційних дослідженнях.

Хочу привернути особливу увагу до таких складових новизни результатів дослідження, як реалізація міждисциплінарного підходу у формуванні вмінь проведення хімічного експерименту в школі майбутніми вчителями природничих дисциплін та комплексне використання реального, віртуального й мультимедійного видів хімічного експерименту. Дисертантці вдалося розробити та експериментально перевірити методику, за якою до цього процесу було залучено вивчення не лише педагогічних дисциплін, а й хімічних. З особистого досвіду знаю, що ця проблема існує давно, проте викладачі хімічних дисциплін не переймались нею, а відповідних методик не було розроблено.

Наукові результати, одержані О.В. Анічкіною особисто, пройшли широку апробацію на міжнародних та всеукраїнських конференціях та послужили підставою для формулювання загальних висновків, у яких дотримана логіка наукового дослідження й на належному рівні узагальнення виокремлено основне, головне, що носить не одиничний, а загальний характер.

Позитивним є те, що загальні висновки містять положення щодо результатів педагогічного експерименту і підкріплені кількісними показниками.

*Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій,
сформульованих у дисертації, в опублікованих працях*

Здобувач опублікувала 16 наукових праць, серед яких 4 – у фахових виданнях України з педагогічних наук, одна – у зарубіжному виданні із напрямку підготовленої дисертації. У сукупності їх зміст знайомить із задумом і логікою наукового дослідження О.В. Анічкіної, висвітлює основні

наукові результати, отримані нею особисто. За якістю та кількістю публікації цілком відповідають встановленим вимогам.

Основні результати, обґрунтовані наукові положення, висновки і рекомендації в рукописі дисертації та в авторефераті ідентичні.

Зауважень щодо змісту та оформлення рукописів дисертації й автореферату, які б впливали на позитивну оцінку дослідження, виконаного О.В. Анічкіною, немає.

*Висновок про відповідність дисертації О.В.Анічкіної вимогам
«Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання
старшого наукового співробітника».*

Відзначаючи повноту, новизну, чіткість та виваженість рецензованого дослідження, висловлюємо міркування щодо окремих, дискусійних з нашої точки зору, положень дисертації.

1. Зміст рукопису дисертації свідчить, що респондентами формувального етапу педагогічного дослідження були майбутні учителі хімії, обсяг експериментальних матеріалів поширювався на демонстраційні досліди, практичні роботи та лабораторні досліди з навчальної програми «Хімія. 7 – 11 класи», а не, приміром, біології чи фізики. Тому формулювання теми можна було б конкретизувати і замість «майбутніх учителів природничих дисциплін» вжити «майбутніх учителів хімії».

2. Гіпотеза дослідження надто загальна. Виходить, що будь-яка методика без урахування умов проведення формування умінь забезпечить позитивний результат.

3. Дискусійною є назва критеріїв сформованості вмінь: мотиваційний, знаннєвий, діяльнісний, тому, що критерій – це мірило, еталон для порівняння, в його назву слід закладати не те, що вимірюється, а чим здійснюють вимірювання. До того ж основні складові процесу формування блоків умінь мають ідентичні назви.

4. Засторогу викликає назва одного із видів хімічного експерименту – розумовий експеримент. Виходить, що інші види експерименту не потребують розумових дій? Вважаємо, що за наведеним у дисертації описом цього експерименту, мова йде про уявний експеримент.

5. Серед виявлених та обґрунтованих дисертанткою умов формування вмінь проведення хімічного експерименту в школі майбутніми вчителями природничих дисциплін четверта умова не вказує на необхідні обставини, що уможлиблюють здійснення формувального процесу.

6. На с. 164 рукопису дисертації є неправильний вислів – відсутність показника у студента. Показники обирають для критеріїв, а в студентів з їх допомогою виявляють і фіксують результати. Тому логічно замість «відсутність показника» писати «нульовий результат» за показником таким-то.

7. В плані побажання радимо здобувачці наукового ступеня О.В. Анічкіній не зупинятись на досягнутому, а поширити результати дослідження на науково-дослідницьку діяльність студентів у гуртках та проектну діяльність.

*Висновок про відповідність дисертації О.В. Анічкіної вимогам
«Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання
старшого наукового співробітника»*

Означені вище дискусійні моменти ніяким чином не впливають на загальну високу оцінку дисертаційної роботи О.В. Анічкіної.

Є всі підстави вважати, що О.В. Анічкіна уміє на належному рівні здійснювати наукове дослідження. Її робота – це нове вирішення наукового завдання – підвищення ефективності формування вмінь проведення хімічного експерименту в школі майбутніми вчителями природничих дисциплін, що збагачує теорію і методiku навчання хімії новими науковими положеннями, практичними розробками проведення аудиторних занять, організації самостійної роботи студентів.

Дисертаційне дослідження Олени Василівни Анічкіної, представлене

на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – теорія та методика навчання (хімія) завершене, містить науково обґрунтовані положення й експериментальні результати, підтверджені математично й статистично, характеризується єдністю змісту і свідчить про особистий внесок здобувача в науку. Робота відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника» (пп. 9, 11, 12 і 13), затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, а його автор заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – теорія та методика навчання (хімія).

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,

член-кореспондент НАПН України,

заслужений працівник освіти,

завідувач відділу інтеграції вищої освіти і науки

Інституту вищої освіти НАПН України

О.Т. Ярошенко

Підпис *Ярошенко О.Т.* засвідчую.
Вчений секретар Інституту вищої освіти
НАПН України.

28.10.2016р.